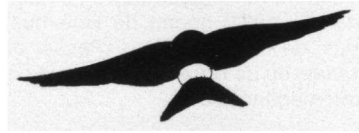

Windrichtingvoorkeur van de Huiszwaluw bij de nestplaatskeuze

Jack Bos

Inleiding

De afname gedurende de laatste jaren alsmede de gewoonte van de Huiszwaluw om in losse kolonies aan gebouwen te nestelen, roept de vraag op welke factoren van invloed zijn op de nestplaatskeuze. Eén van deze factoren is mogelijk de windrichting waarin de nesten gesitueerd zijn. Men kan zich namelijk afvragen of Huiszwaluwen bij het maken van een nest een voorkeur aan de dag leggen voor een bepaalde windrichting. Om deze vraag te kunnen beantwoorden werden de resultaten geanalyseerd van huiszwaluw tellingen in De Kempen en westelijk Noord-Brabant.

Methode

Het materiaal bestaat uit de resultaten van de huiszwaluw tellingen, die zijn uitgevoerd door de vogelwerkgroepen 'De Kempen' en 'West-Brabant', waarvan de deelnemers de windrichtingen hebben genoteerd. In de steden Eindhoven en Breda zijn respectievelijk in de perioden 1982-1985 en 1978-1985 jaarlijks tellingen verricht. In de periode 1984-1985 zijn bovendien in De Kempen respectievelijk 18 en 16 dorpen geteld en in westelijk Noord-Brabant respectievelijk 26 en 25 dorpen. Voor de methode van tellen wordt verwezen naar Veenhuizen in dit themanummer.

De windrichting is genoteerd in vier klassen, namelijk noord, oost, zuid en west, en heeft betrekking op de gevelzijde van het gebouw waaraan het nest gesitueerd is.

Bij de analyse van de gegevens is uitgegaan van de nulhypothese dat Huiszwaluwen geen enkele voorkeur hebben voor een bepaalde windrichting. Indien de windrichting geen invloed heeft op de nestplaatskeuze, zou men

een homogene verdeling verwachten over de vier windrichtingen

Deze homogeniteit werd statistisch getoetst met behulp van de chi-kwadraattoets (χ^2) met een 5% eenzijdig significantiegebied.

Resultaten

In totaal zijn 4622 nesten geregistreerd, De verdeling van het aantal huiszwaluwnesten over de vier windrichtingen is weergegeven in tabel 1.

Uit tabel 1 blijkt voor het totaal aantal nesten dat er een significante afwijking bestaat van een homogene verdeling. De Huiszwaluw heeft dus een voorkeur voor een bepaalde windrichting. De getallen in tabel 1 laten zien dat deze voorkeur de noord- en oostzijde betreft.

De voorkeur komt het meest tot uitdrukking bij de Huiszwaluwen die in dorpen broeden. In Eindhoven werd geen significante voorkeur gevonden. Voor Breda geldt, dat tijdens de afname van het aantal Huiszwaluwen in

Tabel 1. Verdeling van het aantal huiszwaluwnesten over de vier windrichtingen.

lokatie	N	Windrichting			totaal	χ^2	afwijking van homogeniteit
		O	Z	W			
Eindhoven 1982	43	37	32	28	140	3,60	niet significant
Eindhoven 1983	32	39	34	24	129	3,61	niet significant
Eindhoven 1984	33	21	19	24	97	4,74	niet significant
Eindhoven 1985	17	21	15	11	64	3,24	niet significant
Breda 1978	115	90	56	43	304	42,19	significant ($p < 0,005$)
Breda 1979	104	74	49	44	271	33,50	significant ($p < 0,005$)
Breda 1980	71	46	41	38	196	13,84	significant ($p < 0,005$)
Breda 1981	55	49	37	32	173	7,78	niet significant
Breda 1982	47	42	20	31	140	12,40	significant ($p < 0,01$)
Breda 1983	27	34	16	26	103	6,39	niet significant
Breda 1984	15	15	11	16	57	1,03	niet significant
Breda 1985	10	13	10	9	42	0,85	niet significant
De Kempen 1984	147	178	123	134	582	11,65	significant ($p < 0,01$)
De Kempen 1985	84	112	129	66	391	24,31	significant ($p < 0,005$)
West-Brabant 1984	323	310	297	149	1079	73,32	significant ($p < 0,005$)
West-Brabant 1985	224	275	208	147	854	39,09	significant ($p < 0,005$)
totaal	1347	1356	1097	822	4622	165,7	significant ($p < 0,005$)

De noordoostzijde van gebouwen heeft bij de Huiszwaluwen voor het bouwen van hun nesten een duidelijke voorkeur.
Foto: Jaap Taapken.

de loop van de tijd steeds minder sprake is van een voorkeur. Een factor die van invloed kan zijn op de verdeling van de windrichtingen, is de ongelijke beschikbaarheid van nestgelegenheid met betrekking tot zowel de ligging als de lengte van de gevels van gebouwen. Dit probleem kan vermeden worden door het verschil tussen de tegenoverliggende windrichtingen met elkaar te vergelijken (Bell 1983). Indien bijvoorbeeld een groep gebouwen of de straten van een wijk overwegend in een bepaalde richting liggen, dan moet de voorkeur het meest tot uitdrukking

komen in het verschil tussen de tegenoverliggende zijden van de gebouwen waaraan de nesten zich bevinden. Een overzicht van deze vergelijking wordt weergegeven in tabel 2. Tabel 2 geeft een kleiner aantal lokaties met een significante afwijking van een homogene verdeling dan tabel 1. In combinatie met de getallen uit tabel 1 blijkt dat de verschillen betrekking hebben op een voorkeur voor respectievelijk de noord- en oostzijde. Voor de noord-zuidrichting blijkt hoofdzakelijk in de eerste teljaren van Breda een significante voorkeur voor de noordzijde. Voor de oost-

Tabel 2. Vergelijking van het aantal nestplaatsen met tegenoverliggende windrichtingen ten opzichte van elkaar.

Lokatie	Noord : Zuid		Oost : West	
	χ^2	verschil	χ^2	verschil
Eindhoven 1982	1,61	niet significant	1,25	niet significant
Eindhoven 1983	0,06	niet significant	3,57	niet significant
Eindhoven 1984	3,77	niet significant	0,20	niet significant
Eindhoven 1985	0,13	niet significant	3,13	niet significant
Breda 1978	20,36	significant ($p < 0,005$)	16,64	significant ($p < 0,005$)
Breda 1979	19,77	significant ($p < 0,005$)	7,63	significant ($p < 0,01$)
Breda 1980	8,06	significant ($p < 0,005$)	0,76	niet significant
Breda 1981	3,52	niet significant	3,57	niet significant
Breda 1982	10,88	significant ($p < 0,005$)	1,66	niet significant
Breda 1983	2,81	niet significant	1,07	niet significant
Breda 1984	0,62	niet significant	0,03	niet significant
Breda 1985	0	niet significant	0,73	niet significant
De Kempen 1984	2,13	niet significant	6,21	significant ($p < 0,025$)
De Kempen 1985	9,51	significant ($p < 0,005$)	11,81	significant ($p < 0,005$)
West-Brabant 1984	1,09	niet significant	56,47	significant ($p < 0,005$)
West-Brabant 1985	0,59	niet significant	38,82	significant ($p < 0,005$)
totaal	25,57	significant ($p < 0,005$)	130,9	significant ($p < 0,005$)

auteur	lokatie & jaar	aantal nesten	voorkeur
Bell	Derwentside (Engeland) 1981	261	signifcant voor de noord- en oostzijde
Van den Bossche	Gent (België) 1971	375	signifcant voor noordoost en zuidoost
Devriese	Wemmel (België) 1981	61	signifcant voor de oost- en zuidzijde
Dieperink	Het Gooi 1979	486	signifcant voor de noordzijde
Hazevoet	regio Amsterdam 1981	405	signifcant voor de noord- en oostzijde
Van Kruysbergen	Alphen 1983	57	niet signifcant

Tabel 3. Litteratuur betreffende de windrichtingvoorkeur bij de nestplaatskeuze van de Huiszwaluw.

westrichting blijkt zowel voor de tellingen van Breda als van De Kempen en westelijk Noord-Brabant een significante voorkeur voor de noordzijde. In Eindhoven werd evenals in tabel 1 geen significante voorkeur gevonden.

Discussie

Alvorens de resultaten te bespreken, dient vermeld te worden dat bij het opstellen van de nulhypothese ervan uitgegaan is dat de tellers niet selectief te werk zijn gegaan. Indien men bijvoorbeeld alleen bezoeken brengt aan plaatsen waar men Huiszwaluwen verwacht of ieder jaar alleen de zelfde omgeving telt, dan kan dit een vertekend beeld geven.

Uit de resultaten blijkt dat de nesten niet homogeen verdeeld zijn over de verschillende windrichtingen. Het noordoosten heeft een voorkeur. Deze conclusie sluit aan bij enkele andere onderzoeken met betrekking tot de windrichtingvoorkeur bij de nestplaatskeuze van de Huiszwaluw. Een overzicht wordt weergegeven in tabel 3.

Uit onderzoeken van onder andere Lind (1960) en Bouldin (1959) is gebleken dat de selectie van nestplaatsen zowel door een groot aantal ecologische factoren als door gedragsfactoren wordt beïnvloed. Tevens bestaat er bij de Huiszwaluw een duidelijke tendens om te nestelen in een situatie die zorgdraagt voor een zo constant mogelijke omgeving, en aldus de eieren en jongen beschermt tegen extreme (weers)omstandighe-

den (Lind 1960). In dit kader past een mogelijke verklaring voor de voorkeur die Huiszwaluwen aan de dag leggen voor het nestelen aan de noordoostzijde van gebouwen. Omdat in Nederland de wind meestal uit het westen waait en de regenrichting zuidwest is, is het begrijpelijk dat de Huiszwaluw de beschermde kant van een gebouw kiest. Door het nest aan de noordoostzijde te plaatsen wordt voorkomen dat de regen door het vlieggat naar binnen waait.

De tendens die in de tellingen van Breda tot uitdrukking komt, namelijk dat de voorkeur voor de noordoostzijde steeds minder wordt naarmate de populatiegrootte afneemt, houdt mogelijk verband met het sociale gedrag van Huiszwaluwen.

De vogels neigen naar elkaar toe te trekken en hebben de gewoonte om in losse kolonies te nestelen. Dit zou een aantal paren ertoe kunnen bewegen om geschikte nestplaatsen te laten vallen om zodoende in de buurt te blijven van andere paren. In dit verband is het misschien zinvol om de significantie van kolonies te toetsen. Nader onderzoek zal moeten uitwijzen welke rol de windrichting speelt ten opzichte van andere voorwaarden die van invloed zijn op de nestplaatskeuze van de Huiszwaluw.

Dankwoord

Met dank aan Tom Heijnen voor het kritisch doorlezen van een eerdere versie van het manuscript dat verscheen in 'De Blauwe Klauwier', 12de jaargang, nummer 2, tijdschrift van de Vogelwerkgroep De Kempen.

■ Jack Bos, Kaneelstraat 7, 5612 LJ Eindhoven.

LITTERATUUR:

- Bell, C. (1983): Factors influencing nest-site selection in House Martins. *Bird Study* 30 : 233-237.
 Bouldin, L.E. (1959): Survey of House Martin colonies in East Lancashire. *British Birds* 52 : 141-149.
 Bossche, L. van den (1972): Bijdrage tot de ecologie van de Huiszwaluw. Proefschrift Rijksuniversiteit Gent.
 Devriese, H. (1982): Huiszwaluwen in Wemmel. *Ornis Flandria* 4 : 121-125.
 Dieperink, P.W. (1980): Huiszwaluw telling 1979. *De Korhaan* 14 (2) : 51-56.
 Hazevoet, K. (1983): De huiszwaluw telling in de regio Amsterdam in 1981 en 1982. *De Graspleper* 3 : 8-13.
 Kruysbergen, W. van (1983): Onderzoek naar Huiszwaluwnesten. *De Oude Ley* 5 : 22-24.
 Lind, E.A. (1960): Zur Ethologie und Ökologie der Mehlschwalbe *Delichon u. urbica* (L.). *Ann. Zool. Soc. Bot. Fenn. Vanamo* 21 (2) : 1-123.